

Het toekomstperspectief van jongeren op Terschelling

Blijven ze op Terschelling of zullen ze het eiland verlaten?

Veerboot van en naar Terschelling

Bachelorproject 2012-2013.
Sociale Geografie & Planologie

Naam: Neeltje Westra
Studentnummer: s1920073
Begeleiders: Jessica Vogelzang en Dirk Strijker

Samenvatting

Dit onderzoek gaat over de toekomstplannen van jongeren op Terschelling. Hierbij staat de keuze om wel of niet op Terschelling te blijven wonen centraal. Verschillende factoren hebben invloed op deze keuze van jongeren. In een vergelijkbaar onderzoek van Thissen et al. (2010) werden de factoren opleidingsniveau en geworteldheid centraal gesteld. In het eveneens vergelijkbare onderzoek van Bjarnason en Thorlindsson (2006) werd daarnaast ook nog gekeken naar place attachment. Hoewel geworteldheid en place attachment beide een vorm zijn van sense of place (Jorgensen en Stedman, 2001) draait het bij geworteldheid om de aanwezigheid van familie op het eiland terwijl place attachment enkel de gehechtheid in het algemeen benadrukt.

Om er achter te komen welke factoren de keuze van de jongeren beïnvloeden, zijn er enquêtes uitgedeeld op de middelbare school op Terschelling. De enquête is ingevuld door 132 Leerlingen.

Na een analyse met het statistische programma SPSS is gebleken dat zowel place attachment als geworteldheid de keuze van de jongeren beïnvloeden. Opvallend is dat het opleidingsniveau geen invloed blijkt te hebben op de keuze om later wel of niet op Terschelling te blijven wonen. Dit komt niet overeen met de conclusies van de onderzoeken van Thissen et al (2010) en Bjarnason en Thorlindsson (2006). Daarmee is Terschelling blijkbaar toch anders dan andere rurale gebieden.

Keywords: Geworteldheid, place attachment, opleidingsniveau, Terschelling, jongeren.

Inhoudsopgave

Samenvatting	blz.	1.
Inhoudsopgave	blz.	2.
1. <i>Inleiding</i>	blz.	3.
1.1. Aanleiding	blz.	3.
1.2. Probleemstelling	blz.	4.
1.3. Opbouw van de Thesis	blz.	5.
2. <i>Theorie</i>	blz.	6.
2.1 Theoretisch Kader	blz.	6.
2.2 Conceptueel Model	blz.	9.
3. <i>Methodologie</i>	blz.	11.
3.1 Onderzoeksmethode	blz.	11.
3.2 Opzet Enquête	blz.	11.
3.3 Data analyse/codering	blz.	12.
4. <i>Resultaten</i>	blz.	14.
4.1 Place attachment	blz.	14.
4.2 Geworteldheid	blz.	15.
4.3 Opleidingsniveau	blz.	17.
4.4 Plaats en geslacht	blz.	19.
5. <i>Conclusie</i>	blz.	21.
5.1 Suggesties verder onderzoek	blz.	22
6. <i>Discussie</i>	blz.	23
7. <i>Literatuur</i>	blz.	25
Bijlages:		
Bijlage 1: Kaart van Terschelling	blz.	28.
Bijlage 2: Enquête	blz.	29.
Bijlage 3: Significantietabellen SPSS	blz.	30.

Het toekomstperspectief van jongeren op Terschelling.

Blijven ze op Terschelling of zullen ze het eiland verlaten?

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Veel rurale gemeenschappen in Europa en Noord-Amerika ervaren dat jongeren wegtrekken voor een betere opleiding die meestal niet te vinden is in rurale gebieden (Hamilton en Otterstad, 1998, in Bjarnason en Thorlindsson, 2006). Terschelling is ook een ruraal gebied, maar anders dan de meeste plattelandsgebieden in Nederland. Het is een welvarende gemeente (CBS Staline, 2013) en het heeft in tegenstelling tot de meeste rurale gebieden veel werkgelegenheid in de recreatieve en toeristische sector (Sijtsma et al., 2012). Op de Waddeneilanden bevinden ongeveer 25% tot 50% van de banen zich in de horeca (Sijtsma et al. 2008). Dit is niet altijd zo geweest, van oudsher waren de eilanden afhankelijk van de visserij en landbouw (Hoekstra, 2009). In de jaren dertig nam het aandeel in de maritieme sector en het aantal boerenbedrijven op Terschelling af (Hoekstra, 2009). Tegelijkertijd nam het de toerisme op Terschelling toe (Sijtsma et al., 2008). Door de jaren heen is Terschelling steeds meer afhankelijk geworden van de toeristen die het eiland bezoeken en zijn er veel banen ontstaan in de toeristische sector. Alhoewel het toerisme op Terschelling veel banen creëert, zijn dit grotendeels niet de banen die passen bij mensen met een hoger opleidingsniveau. Hoger opgeleide jongeren trekken weg van perifere gebieden, zoals Terschelling, en gaan naar de stad. In steden zijn meer mogelijkheden voor een goede opleiding en is meer werkgelegenheid (Council of Europe, 1980; Rees et al., 1996; Muilu et al., 2004; Jauhiainen, 2009; King et al., 2006; Thissen en Poelman, 2009 in Thissen et al., 2010). Veel onderzoeken over jongeren die vertrekken uit rurale gebieden gaan over gebieden waar weinig voorzieningen zijn en waar weinig werkgelegenheid is. Thissen et al (2010) deden onderzoek in de Veenkoloniën en de Westhoek, Muilu en Rusanen (2003) hadden Finland als casestudy en Stockdale (2002) deed haar onderzoek in ruraal Schotland. Hoewel Terschelling een ruraal gebied is, heeft het ten opzichte van andere rurale gebieden veel voorzieningen en veel werkgelegenheid vanwege de toeristische sector.

Er is in dit onderzoek voor Terschelling gekozen omdat Terschelling een groot Waddeneiland is. Het telde in 2010 ongeveer 4.700 inwoners (CBS, 2011) en biedt daarmee meer mogelijkheden en voorzieningen dan eilanden als Vlieland en Schiermonnikoog. Zie bijlage 1 voor een kaart van Terschelling.

1.2 Probleemstelling

In dit onderzoek wordt er gekeken naar de keuze van jongeren om op Terschelling te blijven of te vertrekken. Is de keuze van jongeren op Terschelling anders dan de keuze van jongeren in andere rurale gebieden omdat ze op een toeristisch eiland wonen? Om dit te onderzoeken is er een hoofdvraag geformuleerd. De hoofdvraag in dit onderzoek is:

- Welke factoren beïnvloeden de keuze van jongeren op Terschelling, om later wel of niet op het eiland te gaan wonen?

Om antwoord op de hoofdvraag te krijgen, wordt er gekeken naar de volgende drie factoren die de keuze zouden kunnen beïnvloeden: place attachment, geworteldheid en het opleidingsniveau. Deze factoren staan daarom centraal in de deelvragen.

Er wordt in dit onderzoek gekeken of de theorieën over place attachment ook voor de jongeren op Terschelling gelden. De deelvraag over place attachment luidt als volgt:

- In hoeverre speelt place attachment een rol in de keuze om wel of niet op Terschelling te blijven?

Ook zal er gekeken worden of geworteldheid de keuze van jongeren om wel of niet op Terschelling te blijven beïnvloed. De deelvraag over geworteldheid luidt als volgt:

- In hoeverre wordt de keuze van jongeren om later wel of niet op Terschelling te blijven bepaald door de aanwezigheid van familie op het eiland?

In de volgende deelvraag wordt het opleidingsniveau van de jongeren behandeld. Er wordt gekeken of het opleidingsniveau van de jongeren invloed heeft op de keuze om wel of niet op Terschelling te blijven wonen. De deelvraag over opleidingsniveau luidt als volgt:

- In hoeverre wordt de keuze, om later wel of niet op Terschelling te blijven, bepaald door het opleidingsniveau van de jongeren?

1.3 Opbouw van de Thesis.

Na de inleiding volgt in hoofdstuk 2 de theorie. Hierin wordt de basis van het onderzoek ingebed en ondersteund met verschillende theorieën. In het conceptueel model, in hoofdstuk 2.3, komen de verschillende theorieën samen. Daarna volgt de methodologie in hoofdstuk 3. Hierin wordt beschreven hoe het proces van dataverzameling is verlopen en welke keuzes er bij dat proces zijn gemaakt. Vervolgens wordt de data geanalyseerd in hoofdstuk 4: de resultaten. Daarna worden uit de resultaten van de data conclusies getrokken, deze zijn in hoofdstuk 5 te vinden. Ook staan hier suggesties voor eventueel verder onderzoek. Tenslotte wordt er in hoofdstuk 6, de discussie, een reflectie op het proces van het onderzoek gegeven.

2. Theorie

2.1 Theoretisch kader

Volgens de definitie van Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) is Terschelling een ruraal gebied, omdat het minder dan 150 inwoners per vierkante kilometer heeft (Terluin et al., 2005). In Noordwest-Europa trekken veel jongeren in rurale gebieden weg naar de stad (Jauhiainen, 2009; Thissen et al., 2010). In veel van die gebieden draagt dit bij aan bevolkingsafname (Stockdale, 2002). Veel jongeren kiezen ervoor om een opleiding te volgen in een meer stedelijk gebied, omdat daar meer mogelijkheden zijn (Stockdale, 2002; Shuckersmith, 2004). Wanneer er veel jongeren met een hoger opleidingsniveau wegtrekken, ook wel *brain drain* genoemd, kan dat een negatief gevolg hebben voor de economie en reputatie van de regio (Stockdale, 2006 in Thissen et al., 2010). Het aantal jongeren dat naar een stedelijk gebied gaat voor een opleiding neemt toe (Walmsley, 2006 in Gibson en Argent, 2008). Dit komt omdat jongeren tegenwoordig mobieler zijn en daarmee minder afhankelijk van de regio waar ze zijn opgegroeid (Liefbroer en De Jong Gierveld, 1995 in Thissen et al., 2010). Een deel van de jongeren dat besluit om weg te gaan uit hun gebied van herkomst komt hier na de opleiding weer terug en vindt hier werk (Thissen et al., 2010). Dit blijkt ook uit het onderzoek van Stockdale (2002) waarin een groot deel van de jongeren die het gebied verlaten aangeeft om in de toekomst terug te keren. Een ander deel van de jongeren die vertrekken komen na de opleiding niet meer terug en vinden elders werk (Thissen et al., 2010). Dit komt omdat de arbeidskansen in veel rurale of minder stedelijke gebieden kleiner zijn dan in stedelijke gebieden (Rye, 2006). In stedelijke gebieden zullen hogeropgeleiden sneller werk vinden dan in rurale of perifere gebieden, daarom zullen hogeropgeleiden dit gebied eerder verlaten (Gibson en Argent, 2008). Dit blijkt ook uit het volgende citaat: “Leavers are forced to leave because of an absence of local opportunities” (Stockdale, 2002, p. 45). In rurale gebieden worden veel jongeren *educated out of the region*, ze moeten ergens anders heen voor een opleiding omdat er in het gebied waar zij wonen geen hogere opleidingen zijn (Shucksmith, 2004). Dit geldt ook voor de leerlingen op Terschelling. Om als Terschellinger een havo- of vwo-diploma te halen, moeten de laatste drie jaar aan de wal worden gevolgd. Ook voor een vervolgopleiding zullen veel jongeren het eiland moeten verlaten. De reden om wel of niet terug te keren naar Terschelling kan beïnvloed worden door het opleidingsniveau, omdat jongeren met een hogere opleiding vaak werk zoeken dat niet wordt aangeboden op Terschelling. Om toch werk te vinden dat bij het opleidingsniveau past zoeken zij dit elders, op het vaste land (Thissen et al., 2010). Verwacht wordt dat jongeren met een hoger opleidingsniveau wegtrekken van Terschelling.

Een ander aspect dat een rol speelt in het wel of niet weggaan uit het gebied van herkomst is geworteldheid. Met geworteldheid wordt de aanwezigheid van familie op een bepaalde plaats bedoeld. Thissen et al. (2010) toonden aan dat in de Veenkoloniën en de Westhoek jongeren eerder geneigd waren om in de regio te blijven wanneer beide ouders hiervandaan komen. Ook Bjarnason en Thorlindsson (2006) toonden dit verband aan met hun onderzoek naar jongeren op IJsland "The more family members and friends that live in another community, the stronger migratory pull of integration can be expected." (Bjarnason en Thorlindsson, 2006, p. 292). Mensen die niet in de regio zijn opgegroeid en van wie de ouders of grootouders uit een andere regio komen vertrekken sneller dan de mensen van wie de familie al generaties in de regio woont (Bjarnason en Thorlindsson, 2006; Thissen et al, 2010). Ook Stockdale (2002) schrijft dat sociale netwerken van familie en vrienden doorslaggevend kunnen zijn bij de keuze om het gebied wel of niet te verlaten. Er wordt verwacht dat jongeren van wie veel familie op Terschelling woont eerder geneigd zijn om op Terschelling te blijven.

Het is ook belangrijk om te kijken naar de relatie tussen mensen en hun woonplaats. Volgens Jorgensen en Stedman (2001) is sense of place het overkoepelende concept wat betreft de relatie tussen personen en plaatsen. Sense of place is de betekenis die aan een ruimtelijke setting wordt gegeven door een persoon of een groep (Jorgensen en Stedman, 2001). Het zijn niet de fysieke kenmerken van de plaats die belangrijk zijn, maar vooral de menselijke interpretaties van de setting (Jorgensen en Stedman, 2001). Knox en Marston (2001) definiëren sense of place als een gevoel dat mensen hebben als resultaat van ervaringen en/of herinneringen die geassocieerd worden aan plaatsen of symbolen. Het onderzoek van Holloway en Hubbard (2001) sluit zich hier bij aan. Het gaat vooral om een gevoel, boven een rationeel idee, wat mensen bij de plek ontwikkelen (Holloway en Hubbard, 2001). Place attachment is volgens Jorgensen en Stedman (2001) een onderdeel van sense of place. Place attachment is de emotionele verbintenis die mensen krijgen met een bepaalde plek, zoals hun huis of woonomgeving (Riley, 1992). Place attachment is de positieve band die wordt ontwikkeld tussen een groep of persoon en de omgeving "Place attachment is described as a positive bond that develops between groups or individuals and their environment" (Altman & Low, 1992; Williams et al., 1992 geciteerd in Jorgensen & Stedman, 2001, p. 234). Volgens Pelph (1976, in Jorgensen en Stedman, 2001) neemt de verbondenheid aan een plaats met de tijd toe en wordt de gehechtheid aan een plaats sterker bepaald door relaties met mensen op die plaats dan door de fysieke omgeving van de plaats. Als mensen minder gehecht zijn aan een plaats besluiten ze ook sneller om te vertrekken (Bjarnason en Thorlindsson, 2006). De gehechtheid aan de plaats waar jongeren in rurale gebieden zijn geboren, geeft voor hen niet de definitieve doorslag om daar te blijven of niet. Sommige jongeren zien hun geboortestreek als een tijdelijk gebied waar ze in een

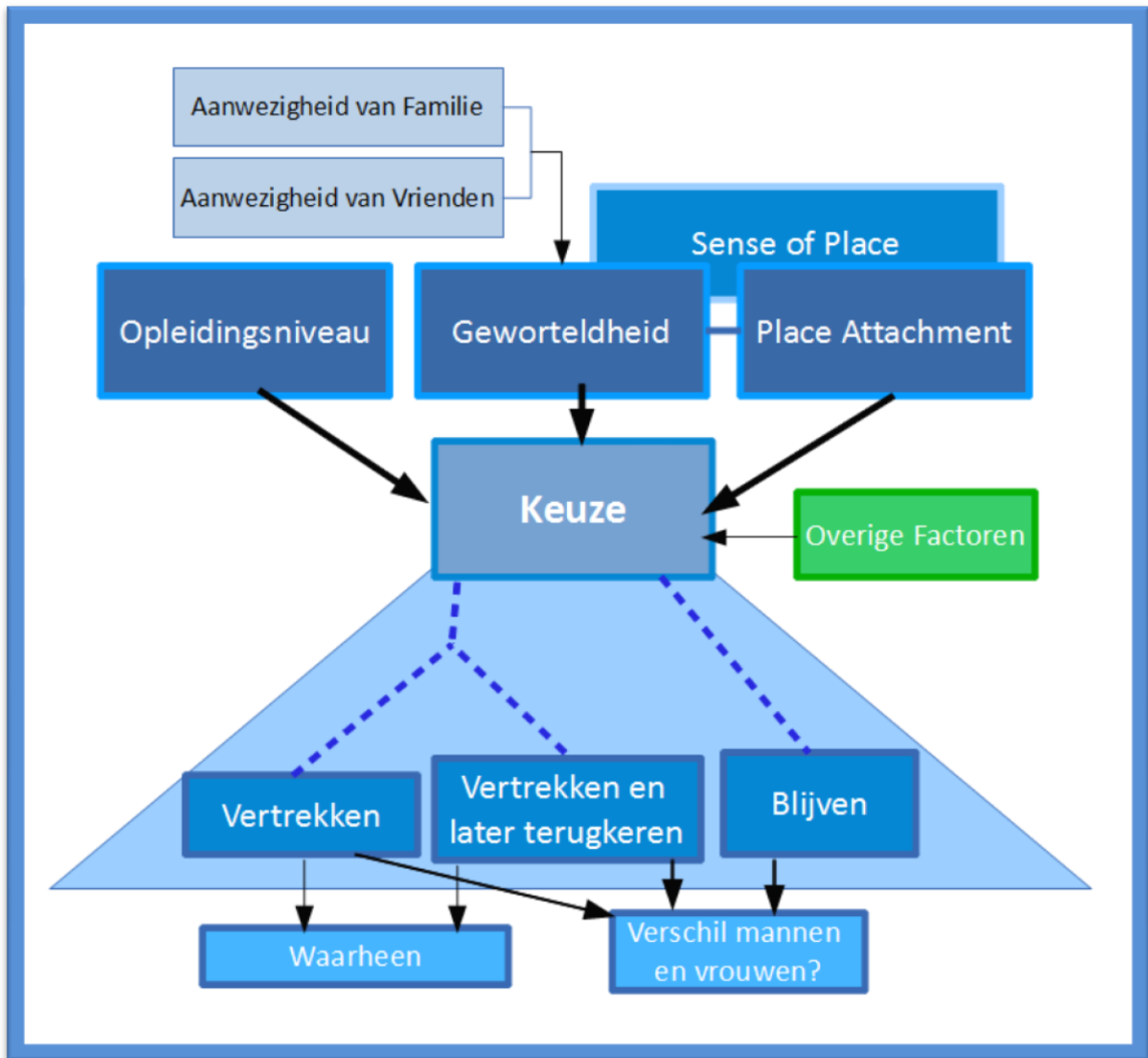
bepaalde periode van hun leven wonen zonder dat ze er erg aan gehecht zijn (Jones, 1999). "Highly educated young people are increasingly cosmopolitan rather than being '*deeply rooted*' in the rural community" (Keur en Keur, 1995 geciteerd in Thissen et al., 2010, p. 429). Ook is de gehechtheid met de plek vaak minder groot als de jongeren er niet geboren en opgegroeid zijn (Jones, 1995). Er zullen jongeren zijn die het eiland heel erg waarderen vanwege de omgeving en vanwege het gevoel dat ze bij Terschelling hebben. Zij zijn gehecht aan Terschelling door place attachment. Verwacht wordt dat ook deze jongeren er eerder voor kiezen om later op Terschelling te blijven.

Een verschil tussen place attachment en geworteldheid is dat place attachment zelf door een persoon aan een plek wordt toegekend, al dan niet beïnvloed door zijn omgeving (Milligan, 1998; Holloway en Hubbard, 2001). Ook al zijn de mensen rondom een persoon gehecht aan een plaats, de persoon kan zelf om verschillende redenen niet gehecht zijn aan de plaats. Aan geworteldheid kun je als individu niets veranderen, je kunt niet aanpassen waar je familie vandaan komt en hoelang ze op die plek wonen. Het is wel mogelijk dat mensen waarvan de familie al lang in die regio woont, meer aan de plek zijn gehecht dan mensen die er pas wonen, dit kwam ook naar voren in het onderzoek van Thissen et al. (2010).

Naast werkgelegenheid en verbondenheid aan een plaats zijn er andere aspecten die een rol spelen bij het vertrekken of blijven op de plek van herkomst. Een voorbeeld is de levensstijl-factor, een stad is voor jongeren veel aantrekkelijker om in te wonen dan op het platteland (Argent en Walmsley, 2008). Verder is er een verschil tussen vrouwen en mannen. Vrouwen zouden eerder het gebied van herkomst achter zich laten dan mannen (Bjarnarson en Thorlindsson 2006). Ook Stockdale (2002) concludeert dat vrouwen uit rurale gebieden eerder vertrekken dan mannen uit rurale gebieden omdat vrouwen zich beter kunnen aanpassen op een nieuwe woonomgeving. Argent en Walmsley (2008) stellen ook dat vrouwen eerder vertrekken. Dit zou komen omdat de vrouwen weg willen van de 'macho' cultuur op het platteland, waarbij veel functies alleen voor de man zijn weggelegd, in de steden is er meer gelijkheid (Aston, 2004 in Argent en Walmsley, 2008). Verder trekken vrouwen zich de negatieve kant van het sociale leven op het platteland meer aan dan mannen (Haugen en Villa, 2005 in Rye 2006).

In het onderzoek is het belangrijk vast te stellen over welke leeftijdscategorie het gaat. Thissen et al. (2010) hebben in hun onderzoek jongeren in de leeftijdscategorie 13 tot 21 jaar ondervraagd. In dit onderzoek is echter de leeftijdscategorie 11 tot 16 jaar gekozen omdat de jongeren op deze leeftijd nog op het eiland wonen. Voor havo en vwo moeten de jongeren de bovenbouw volgen op de vaste wal (Skylgenet, 2013). Daarom zijn er geen jongeren boven de 16 jaar die op Terschelling naar de middelbare school gaan.

2.2 Conceptueel model

Figuur 1. Conceptueel model.

In het conceptueel model (figuur 1) zijn bovenin de factoren naast elkaar gezet die de keuze die de jongeren moeten maken kunnen beïnvloeden. In het onderzoek van Thissen et al. (2010) komt naar voren dat de keuze van jongeren om de Veenkoloniën of de Westhoek te verlaten afhankelijk is van het opleidingsniveau en geworteldheid. Stockdale (2002) vindt ook dat opleidingsniveau de keuze om te blijven of te vertrekken beïnvloed. Bjarnason en Thorlindsson (2006) concluderen dat de gehechtheid aan een plaats en de aanwezigheid van vrienden en familie invloed heeft op de keuze die jongeren maken. Geworteldheid kan gezien worden als de aanwezigheid van familie op een bepaalde plek (Thissen et al. 2010) en als de aanwezigheid van een sociaal netwerk van vrienden en familie (Bjarnason en Thorlindsson, 2006; Stockdale, 2002). Er kunnen ook andere factoren zijn die de

keuze kunnen beïnvloeden, maar dit komt niet verder aan bod in dit onderzoek, vandaar dat 'overige factoren' een afwijkende kleur heeft in het model. Ook is er duidelijk gemaakt dat place attachment en geworteldheid een onderdeel zijn van sense of place (Jorgensen en Stedman, 2001). Geworteldheid en place attachment zijn daardoor ook onderling met elkaar verbonden. Alle pijlen van de factoren leiden naar het vak keuze. Dat is de keuze die de jongeren maken om wel of niet op Terschelling te blijven wonen. In de blauwe driehoek onderaan staan de keuzemogelijkheden die jongeren op Terschelling hebben. De mogelijkheden staan in een driehoek zodat het duidelijk is dat het een onderdeel is van de keuze. De jongeren kunnen kiezen om op Terschelling te blijven, of om te vertrekken. Ze kunnen voorgoed vertrekken of vertrekken met het idee om later weer terug te keren naar het eiland. Het zou namelijk kunnen dat iemand vertrekt maar nog niet weet of hij of zij later wil terugkeren of later van gedachte veranderd. Wanneer de jongeren ervoor kiezen te vertrekken van het eiland is het interessant om te weten waar ze naar toe gaan. Ook kan er gekeken worden of de keuze van jongeren verschilt tussen mannen en vrouwen. Vrouwen zijn namelijk eerder geneigd te migreren dan mannen (Argent en Walmsley, 2008; Stockdale, 2002).

3. Methodologie

3.1 Onderzoeksmethode.

Om te onderzoeken wat voor toekomstperspectief de jongeren op Terschelling hebben, zijn er op 25 maart 2013 enquêtes afgenomen op de middelbare school in Midsland, het tweede dorp van Terschelling. 't Schylger Jouw is de enige middelbare school op Terschelling (Skylgenet, 2013). Er zijn 132 enquêtes afgenomen. De enquête is bijgevoegd in Bijlage 2.

Er is voor het gebruik van een enquête gekozen omdat het een goede manier is om verschillende vragen aan veel respondenten te stellen (Flowerdew en Martin, 2005). Iedere leerling apart interviewen was niet mogelijk, omdat het veel tijd gekost zou hebben per leerling. Daarentegen was enquêteren logischer vanwege het beperkte aantal vragen. Een focus groep was ook geen optie omdat de leerlingen jong zijn, en omdat het de school ook meer tijd zou hebben gekost. De vragen zijn opgesteld op basis van informatie die is verkregen uit de literatuur. Zo is er naar opleidingsniveau gevraagd omdat dit in onderzoeken van Stockdale (2002), Thissen et al (2010) en Rye (2006) naar voren kwam. Ook is er naar geworteldheid en place attachment gekeken, omdat dit naar voren kwam in de onderzoeken van Bjarnason en Thorlindsson (2006), Stockdale (2002) en Jones (1999).

3.2 Opzet van de enquête.

Het is erg belangrijk om bij het maken van een enquête rekening te houden met de opzet. Het is belangrijk dat het taalgebruik van de enquête is afgesteld op de respondenten die de enquête moeten invullen (Flowerdew en Martin, 2005). Er is rekening gehouden met het taalgebruik in verband met de leeftijd van de leerlingen. Zo is er bijvoorbeeld gekozen om overal 'je' te gebruiken in plaats van 'u'. Ook is er gevraagd naar 'Ben je een jongen of een meisje' in plaats van dat er naar 'geslacht' is gevraagd. Jongen en meisje zijn voor jongeren van 11 jaar makkelijker te begrijpen dan het woord 'geslacht'.

De enquête is afgenomen in de klassen van de onderbouw, omdat de bovenbouw van havo en vwo naar de wal moeten voor de middelbare school (Skylgenet, 2013). Wel is er een vierde klas vmbo geënquêteerd. Er is aan de jongeren gevraagd welk niveau ze doen. Er is ook gevraagd waar ze denken later te wonen om te kijken of ze nu al expliciet weten of ze wel of niet terug keren naar Terschelling, en waarom. Hiermee is de place attachment van de jongeren bepaald. Om te kijken of de aanwezigheid van familie invloed heeft op de keuze om wel of niet op Terschelling te blijven is er

gevraagd hoeveel generaties de familie al op Terschelling woont. Er kan natuurlijk een verschil in aantal generaties zijn tussen de kant van de vader en de kant van de moeder, toch is ervoor gekozen om niet naar beide kanten te vragen, omdat dat onoverzichtelijk kan worden voor de jongeren. Ook is het voor dit onderzoek voldoende om te weten of er van vaders- of moederskant veel generaties afkomstig zijn van Terschelling.

3.3 Data analyse/codering

Nadat de data is verzameld zijn de uitkomsten gecodeerd om ze in te kunnen voeren in SPSS. Bij nader inzien had het coderen van de enquête vooraf gemoeten en niet nadat alle enquêtes waren ingevuld. Dan had de enquête vaker antwoordcategorieën kunnen hebben waardoor de resultaten beter te ordenen waren. Bij de vraag welke vervolgopleiding de jongeren willen volgen zijn er veel verschillende antwoorden gegeven. Deze zijn uiteindelijk verdeeld over dertien categorieën. Bijna niemand van de jongeren had bij deze vraag ook het opleidingsniveau aangegeven. Wanneer er naar opleidingsniveau was gevraagd, was de data zinvoller geweest omdat de resultaten dan per niveau (wo, hbo, mbo) ingedeeld zouden kunnen worden (Flowerdew en Martin, 2005). Dat had echter kunnen leiden tot verwarring bij de jongeren, omdat ze wellicht niet goed weten of de opleiding die ze op oog hebben wo, hbo of mbo niveau is.

De codering is gedaan op basis van de verkregen antwoorden. De vervolgopleidingen die jongeren willen volgen zijn ingedeeld in categorieën met dezelfde type opleidingen. Er is bijvoorbeeld een categorie horeca waar opleidingen zoals de hotelschool of koksopleidingen bij zijn ingedeeld. Zo zijn er categorieën ontstaan zoals horeca, zeevaart, sport, bouw, et cetera. Toch waren er een paar opleidingen die nergens goed bij pasten, deze zijn ingedeeld bij 'overig'. Ook het werk dat de jongeren later zouden willen doen is op deze manier gecodeerd, in dezelfde type categorieën waar de opleidingen mee zijn gecodeerd.

De antwoorden op de vraag 'waarom wil je later wel of niet op Terschelling wonen?' zijn ook in categorieën ingedeeld. Eerst is bij deze vraag onderscheid gemaakt tussen jongeren die later wel of niet op Terschelling willen wonen. Vervolgens is er gekeken op welke manier place attachment invloed heeft op de keuze van jongeren. Place attachment was lastig te coderen. Veel jongeren gaven als reden om op Terschelling te blijven antwoorden zoals 'het is hier gezellig' en 'mooi eiland'. Omdat deze antwoorden lastig waren om te coderen was er een creatieve oplossing nodig. Alle antwoorden met 'gezellig', 'leuk' en antwoorden waarin werd gezegd dat Terschelling een mooi eiland is, zijn gecodeerd als place attachment. Place attachment moet de gehechtheid aan het eiland weergeven,

de positieve relatie tussen een plek en een persoon (Jorgensen en Stedman, 2001). Gehechtheid aan het eiland kan ontzettend breed worden opgevat. Zowel het hebben van een pony op het eiland als de mooie natuur kan ervoor zorgen dat een jongere zich verbonden voelt met Terschelling. Daarom is ervoor gekozen alles waaruit blijkt dat de jongeren een band hebben met het eiland te coderen als place attachment.

Hoeveel generaties de familie van de jongeren al op Terschelling woont, was niet moeilijk om te coderen. Hierbij heeft elke generatie een eigen code gekregen.

Nadat de data is ingevoerd in SPSS is er gekeken of er een statistisch verband is tussen de keuze van jongeren en het opleidingsniveau, place attachment of geworteldheid van de jongeren. Omdat de variabelen, die gebruikt worden om bovenstaande verbanden aan te tonen, allemaal nominaal of ordinaal zijn wordt er in alle gevallen de Chi-kwadraat toets gebruikt (Norušis, 2010).

4. Resultaten

4.1 Place attachment

Om te kijken of place attachment invloed heeft op de keuze van jongeren is er met behulp van SPSS een statistische analyse uitgevoerd. Hierbij zijn de variabele 'waarom wil je wel of niet op Terschelling blijven' en de variabele 'latere woonplaats' tegen elkaar afgezet. Beide zijn nominale variabelen, daarom is er gekozen voor een Chi-kwadraat toets (Norušis, 2010). De nulhypothese bij deze toets luidt: er is geen verband tussen de keuze waar jongeren later willen wonen en place attachment aan het eiland. Omdat het bij vraag 13, 'waarom wil je wel of niet op Terschelling wonen' specifiek gaat om het antwoord 'place attachment', zijn de waarden verdeeld in twee groepen. Eén groep die gecodeerd is met place attachment en een groep die een andere reden geeft om te blijven of te vertrekken. Het verdelen in groepen is gedaan met 'Recode into different variables'. Er is nu, binnen vraag 13, een groep die place attachment als reden geeft en een groep die een andere reden dan place attachment aangeeft. Zie hiervoor tabel 1.

Waar wil je later wonen? * Waarom wil je wel of niet op Terschelling wonen Crosstabulation

		Waarom wil je wel of niet op Terschelling wonen		Totaal
		Andere redenen	Place Attachment	
Waar wil je later wonen?	Op Terschelling	19	45	64
	Weet ik niet	32	12	44
	Niet op Terschelling	24	0	24
Totaal		75	57	132

Tabel 1. De kruistabel van de Chi-Kwadraat toets

Na het indelen van deze twee groepen is de Chi-kwadraat toets uitgevoerd. De uitkomst met een 95% betrouwbaarheidsinterval is $p < 0,05$. Zie tabel 1 in bijlage 3 voor het significantieniveau. De uitkomst van de toets is significant, de nulhypothese moet worden verworpen. Dit betekent dat er wel een verband is tussen place attachment en de keuze om wel of niet op Terschelling te blijven wonen.

Het verband tussen place attachment en de keuze om later wel of niet op Terschelling te wonen is te verklaren. Van de 57 jongeren die hebben aangegeven dat ze gehecht zijn aan het eiland, willen er 45 (79%) op Terschelling blijven wonen (zie tabel 1). Helemaal niemand die gehecht is aan het eiland wil expliciet niet op het eiland wonen. Het is aanneembaar dat wanneer er een positieve band is tussen de jongere en Terschelling, deze jongere eerder geneigd is op Terschelling te blijven wonen dan iemand die niet gehecht is aan het eiland. Dit komt overeen met de bewering dat mensen die minder gehecht zijn aan een plaats, ook eerder besluiten om te vertrekken (Bjarnason en Thorlindsson, 2006).

4.2 Geworteldheid

Om te kijken of de keuze van jongeren wordt beïnvloed door de aanwezigheid van familie worden de variabelen 'latere woonplaats' en 'familie' tegen elkaar afgezet. De variabele 'latere woonplaats' is een nominale variabele. De waarde over familie is een ordinale variabele, omdat het op volgorde gezet kan worden hoe lang de familie al aanwezig is op Terschelling, van slechts één generatie naar vele generaties (Norušis, 2010). Ook voor deze vraag wordt de Chi-kwadraat toets gebruikt. De nulhypothese is als volgt: er is geen verband tussen de keuze van de jongeren om later wel of niet op Terschelling te blijven en de aanwezigheid van familie op het eiland.

Bij de vraag 'Hoeveel generaties woont je familie al op Terschelling' hebben 14 jongeren 'weet ik niet' geantwoord. Er kan worden aangenomen dat deze jongeren wel ouders hebben die op Terschelling wonen. Waarschijnlijk wisten zij dus niet of ze voorouders hadden die op Terschelling hebben gewoond, of om hoeveel generaties dat precies ging. Ook kan het zijn dat ze de vraag niet goed hebben begrepen of dat ze in de war raakten omdat er geen mogelijkheid was om dit voor de vaders- of moederskant apart aan te geven. Er is besloten dat deze 14 antwoorden 'weet ik niet' bij deze toets *missing values* zijn. Daarom zijn er bij deze toets 118 cases.

De Chi-kwadraat toets heeft als voorwaarde dat niet meer dan 20% van de cellen kleiner mogen zijn dan 5 (Norušis, 2010). Zonder aanpassingen van de cellen waren 50% van de cellen kleiner dan vijf. Daarom zijn er waarden samengevoegd. Er is voor gekozen om de categorieën 'ouders' en 'grootouders' te laten zoals ze waren. De categorieën 'ouders van grootouders', 'grootouders van grootouders' en 'vele generaties maar weet niet hoeveel' zijn samengevoegd tot één categorie, namelijk 'meer generaties'. Zie tabel 3.

Waar wil je later wonen? * Hoeveel familie woont er op Terschelling Crosstabulation

		Alleen ouders	Grootouders	Meer generaties	
Waar wil je later wonen?	Op Terschelling	7	9	38	54
	Weet ik niet	13	14	15	42
	Niet op Terschelling	11	4	7	22
Totaal		31	27	60	118

Tabel 3. De kruistabel van de Chi-Kwadrat toets

Het significantieniveau van de Chi-kwadraat toets staan in tabel 2 in bijlage 3. De uitkomst met een 95% betrouwbaarheidsinterval is $p < 0,05$. De uitkomst van de toets is significant, de nulhypothese moet wederom worden verworpen. Er is dus wel een verband tussen de keuze van jongeren om wel of niet op Terschelling te blijven wonen en de aanwezigheid van familie.

Ook deze uitkomst is te verklaren. Zoals in tabel 3 valt af te lezen, zijn er 31 jongeren waarvan alleen de ouders op Terschelling wonen. Van die 31 jongeren willen 11 (35%) niet op Terschelling wonen en 7 (23 %) jongeren weten zeker dat zij wel op Terschelling willen wonen. Van de 60 jongeren waarvan de familie vele generaties op Terschelling heeft gewoond, willen 38 (63%) op Terschelling blijven en willen 7 (12%) vertrekken. Jongeren waarvan de familie langer op Terschelling woont, kiezen er eerder voor om te blijven. Dit komt ook overeen met het onderzoeken van Bjarnason en Thorlindsson (2006) en Thissen et al. (2010). Thissen et al (2010) toonde aan dat jongeren waarvan de families al generaties in een bepaalde regio woont, eerder ervoor kiezen om ook in die regio te blijven. Ook Stockdale (2002) en Junk en Young (1999) toonden aan dat de aanwezigheid van een netwerk van vrienden en familie doorslag kan geven om in de regio te blijven wonen. Dat geldt dus ook voor de jongeren op Terschelling. Jongeren waarvan de familie al vele generaties op het eiland woont, willen vaker op Terschelling blijven wonen dan de jongeren van wie alleen de ouders op Terschelling wonen.

4.3 Opleidingsniveau

Om de vraag te beantwoorden of opleidingsniveau een rol speelt bij de keuze om later wel of niet op Terschelling te wonen wordt wederom de Chi-kwadraat toets gebruikt. De variabele 'opleidingsniveau' is ordinaal, de niveaus kunnen worden gerangschikt van laag naar hoog. De variabele 'latere woonplaats' is een nominale variabele.

Ook hier is er sprake van een *missing value*. Een jongen van veertien heeft namelijk op zijn enquête bij de vraag 'welk niveau doe je' niets ingevuld. Er zijn bij deze toets dus 131.

Ook hier hadden meer dan 20% van de cellen een waarde kleiner dan vijf. Daarom zijn er twee groepen gemaakt: een groep vmbo en een groep havo en vwo. Nu had geen enkele cel een waarde kleiner dan vijf, maar is er geen data meer voor specifiek havo of vwo. Zie hiervoor tabel 5.

Waar wil je later wonen? * Opleidingsniveau Crosstabulation

		Opleidingsniveau		Totaal
		Vmbo	Havo/Vwo	
Waar wil je later wonen?	Op Terschelling	47	16	63
	Weet ik niet	27	17	44
	Niet op Terschelling	15	9	24
Totaal		89	42	131

Tabel 5. De kruistabel van de Chi-Kwadraat toets

De nulhypothese luidt als volgt: Er is geen verband tussen het opleidingsniveau van de jongere en de keuze of hij/zij later op Terschelling wil wonen of niet. De uitkomst bij een betrouwbaarheidsinterval van 95% is $p > 0,05$. Zie ook tabel 3 in bijlage 3. De uitkomst van deze toets is dus niet significant en de nulhypothese mag niet worden verworpen. Er is dus geen verband tussen het opleidingsniveau en de keuze om later wel of niet op Terschelling te blijven wonen. Dit komt niet overeen met de resultaten van het onderzoek van Thissen et al.(2010). Daar werd aangetoond dat in de Veenkoloniën leerlingen met vwo en havo eerder van plan waren het gebied te verlaten dan leerlingen met vmbo. Er is zelfs gebleken dat leerlingen met vwo nog iets vaker dan leerlingen met havo de Veenkoloniën wilden verlaten (Thissen et al., 2010). Dat hogeropgeleiden in een ruraal gebied eerder vertrekken naar de stad (Rye, 2006; Stockdale, 2002) geldt volgens deze toets niet voor Terschelling. Er is dus geen verband tussen de keuze om wel of niet weg te gaan en het opleidingsniveau van de jongeren.

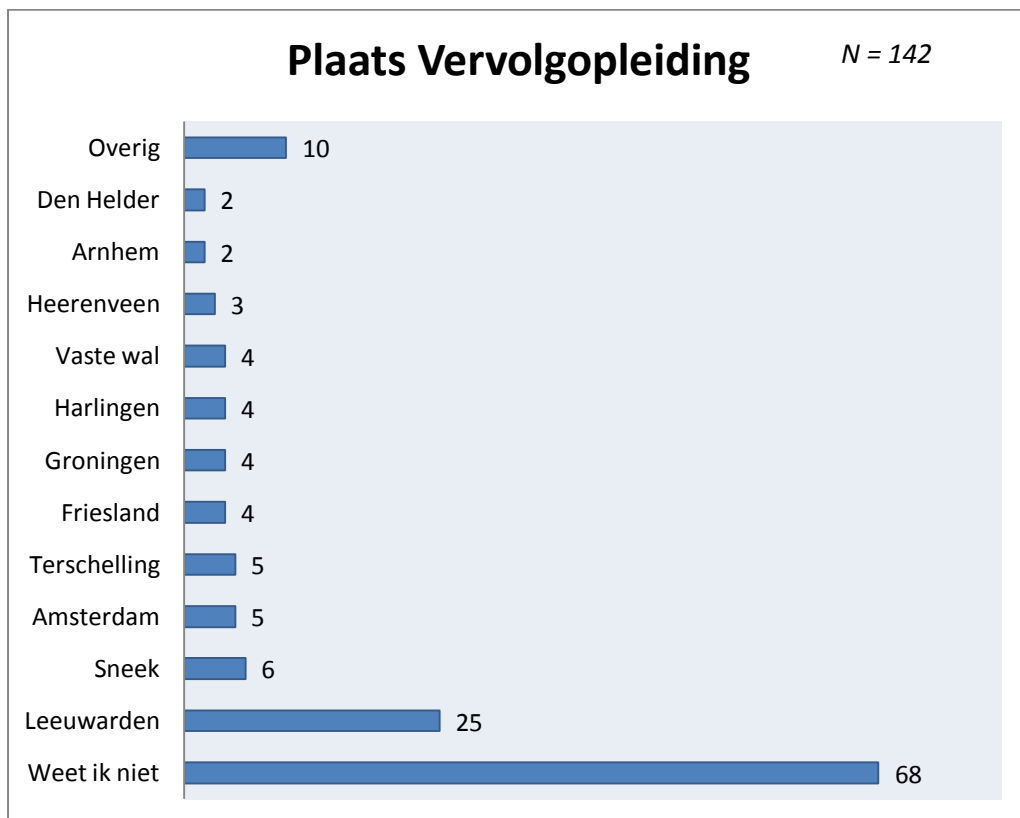
Wel moet hier bij vermeld worden dat er na de tweede klas alleen nog maar vmbo scholieren op de school zitten. Er zaten maar vier vwo'ers op de school volgens de enquête. De groepen havo en vwo zijn samengevoegd, dat werd als het ware de groep niet-vmbo'ers. Toch is de groep vmbo oververtegenwoordigd omdat er geen havo en vwo meer is in de latere klassen. De derde en vierde klas bestond volledig uit vmbo leerlingen, omdat de derde en vierde klas leerlingen van havo en vwo naar Harlingen moeten.

Ook onderzocht Thissen et al (2010) jongeren in de leeftijdscategorie 13 tot 21 jaar. Een deel van deze jongeren is een stuk ouder dan de geënquêteerde jongeren op Terschelling. Het valt te verwachten dat oudere jongeren een beter idee hebben welke vervolgopleiding qua niveau bij hun past en waar ze die willen volgen. De jongeren op Terschelling hadden over het algemeen nog geen goed beeld wat voor vervolgopleiding ze willen doen. Dit zou het verschil met het onderzoek van Thissen et al (2010) voor een deel kunnen verklaren.

Een assumptie is dat misschien niet alle leerlingen het niveau doen die hij/zij zou kunnen doen. Het zou kunnen dat sommige leerlingen eerst vmbo doen, en daarna pas havo of vwo gaan doen. Op deze manier kunnen ze twee jaar langer op het eiland naar school, en hoeven ze niet zo ver te reizen of in een gastgezin te wonen. Dit is echter lastig terug te vinden in de enquête. Als dit het geval is, is deze data niet geheel representatief (Flowerdew en Martin, 2005).

4.4 Plaats en geslacht

Naast de antwoorden op de deelvragen kwamen er nog andere interessante resultaten uit de enquêtes. Opvallend waren de uitkomsten van de vraag waarin jongeren werd gevraagd waar de ze hun vervolgopleiding wilden volgen. Het grootste gedeelte van de jongeren wist nog niet waar ze de vervolgopleiding wilden gaan doen. Van de 132 leerlingen wisten 68 (52%) dit nog niet. Van de jongeren die wel wisten waar ze een opleiding wilden volgen, wil de overgrote meerderheid naar Leeuwarden, gevolgd door Sneek. Groningen, als universiteitsstad, werd slechts vier keer door de jongeren genoemd. In de grafiek 1 hieronder zijn deze resultaten weergegeven. Het aantal cases is nog steeds 132, maar omdat sommige jongeren meer dan één plaats hebben genoemd staan er in totaal 142 plaatsen genoemd. Opvallend is ook dat 'vaste wal' en 'Friesland' 4 keer genoemd werden, evenveel als Harlingen en Groningen. Over het algemeen willen de meeste jongeren die al wel weten waar ze later een vervolgopleiding willen gaan volgen, toch in de buurt blijven. Plaatsen in de provincie Friesland zijn bij de jongeren van Terschelling het populairst.

Grafiek 1. De plaats waar de jongeren hun vervolgopleiding willen volgen.

Het geslacht van de jongeren had geen invloed op de keuze om later wel of niet op Terschelling te blijven. De nulhypothese bij deze toets luidt: er is geen verband is tussen het geslacht en de keuze om wel of niet op Terschelling te blijven. De overschrijdingskans, $P > 0,05$. Zie voor het significantieniveau tabel 4 in bijlage 3. De toets is niet significant en de nulhypothese mag niet worden verworpen. Er is dus geen verband tussen het vertrekken of blijven op Terschelling het gelacht van de jongeren. Bjarnarson en Thorlindsson (2006) en Argent en Walmsley (2008) schreven dat vrouwen eerder migreren dan mannen. "Rural females are more likely than rural males to anticipate leaving their home communities and they are indeed more likely to migrate" (Stockdale, 2002, p. 45). Met deze toets is niet aangetoond dat meisjes op Terschelling significant vaker weg willen dan de jongens.

Waar wil je later wonen? * Geslacht Crosstabulation

		Geslacht		Totaal
		Jongen	Meisje	
Waar wil je later wonen?	Op Terschelling	35	29	64
	Weet ik niet	20	24	44
	Niet op Terschelling	12	11	23
Totaal		67	64	131

Tabel 7. NB: Er is één Missing value, iemand had geen geslacht aangegeven.

5. Conclusie

Na het analyseren van de data kan er geconcludeerd worden dat zowel de aanwezigheid van familie op het eiland als place attachment invloed hebben op de keuze van jongeren om later wel of niet op Terschelling te blijven. Thissen et al. (2010) hebben in hun onderzoek naar jongeren in de Veenkoloniën en de Westhoek aangetoond dat jongeren eerder geneigd zijn te blijven wanneer er veel familie in de regio woont. Dit komt overeen met de jongeren op Terschelling. Bjarnason en Thorlindsson (2006) stellen dat familie een rol speelt bij de keuze om te blijven of te vertrekken. Een sociaal netwerk van familie en vrienden kan doorslaggevend zijn voor jongeren (Stockdale, 2002). Daarnaast is ook de gehechtheid aan een plaats belangrijk. Als mensen minder gehecht zijn aan een plaats besluiten ze sneller te vertrekken (Bjarnason en Thorlindsson, 2006). Dit komt ook in de analyse van de data over de jongeren van Terschelling naar voren.

Het opleidingsniveau speelt geen rol bij de keuze van de jongeren op Terschelling. Dat is opvallend omdat de studies van Thissen et al. (2010), Rye (2006) en Stockdale (2002) aantoonde dat jongeren met een hoger opleidingsniveau eerder geneigd waren om te vertrekken dan jongeren met een lager opleidingsniveau. Op Terschelling bleek dit niet zo te zijn. Dit heeft misschien te maken met het feit dat er erg weinig leerlingen vwo deden. Ook zou het kunnen komen doordat de gegevens van havo en vwo bij elkaar zijn gevoegd om aan de voorwaarden van de Chi-kwadraat toets te kunnen voldoen. Hierdoor is er misschien informatie weggevallen.

Place attachment en geworteldheid zouden invloed kunnen hebben op de keuze van jongeren op Terschelling om later wel of niet op het eiland te gaan wonen. Deze conclusie kan worden getrokken uit de data die voor dit onderzoek is verzameld. In dit onderzoek is geen verband aangetoond tussen opleidingsniveau en de keuze van jongeren om te vertrekken of te blijven.

Er is dus een verschil tussen dit onderzoek en de uitkomsten van het onderzoek van Thissen et al. (2010). Thissen et al. (2010) toonden in de Veenkoloniën aan dat jongeren met een hoger opleidingsniveau eerder zouden vertrekken, wat niet naar voren kwam op Terschelling. Wel is uit beide onderzoeken gebleken dat jongeren eerder blijven wanneer hun familie voor lange tijd in de regio woont, komt wel overeen met het onderzoek van Thissen et al. (2010).

5.1 Suggesties voor volgend onderzoek.

Voor een vervolgonderzoek zou het interessant kunnen zijn om de jongeren die naar school gaan op Terschelling te vergelijken met de jongeren die dagelijks naar Harlingen reizen voor school vanaf Terschelling. De vwo en havo leerlingen die na de middelbare school op Terschelling aan de wal zijn gaan wonen om naar de middelbare school te gaan, zouden ook kunnen worden vergeleken met de jongeren die nog op Terschelling wonen. Hierna kan gekeken worden of er in deze groepen meer of juist minder jongeren van plan zijn om te vertrekken of te blijven. Een voordeel van deze nieuwe groepen zou zijn dat er meer cases met havo en vwo zouden zijn, zodat er met SPSS met meer zekerheid getoetst kan worden.

6. Discussie

Met het analyseren van de enquête is er rekening gehouden met het feit dat de jongeren die ondervraagd worden erg jong zijn. Veel jongeren weten op een leeftijd van 12 tot 16 jaar nog niet precies wat ze willen. En als ze dat wel weten kan dat altijd nog veranderen. Ook beantwoorden de jongeren de enquête in de klas, het kan zijn dat ze daardoor beïnvloed worden door leeftijdsgenoten, en iets anders aangeven dan wat ze daadwerkelijk willen.

Ondanks dat er veel rekening is gehouden met het taalgebruik, waren er toch een paar vragen in de enquête lastig te beantwoorden voor de jongeren. Woorden als ‘vervolgopleiding’ en ‘niveau’ werden als lastige woorden ervaren. Vooraf was verwacht dat de meeste leerlingen wel wisten welk niveau ze deden, dit viel echter tegen. Ook het begrip ‘Mbo’ vonden veel leerlingen lastig. De antwoordcategorieën waren niet allemaal sluitend. De vraag of de jongeren later in een gastgezin wilden wonen, kon beantwoord worden met, ‘Ja’, ‘weet ik nog niet’, of ‘nee ik wil dagelijks heen en weer reizen’. De mogelijkheid om zelf een kamer of ‘huisje’ te huren stond hier niet bij. Ook de mogelijkheid om ergens intern een opleiding te volgen kon met deze antwoordenmogelijkheden niet worden aangegeven. Bij de vraag over hoeveel generaties de familie al op Terschelling was er geen antwoordmogelijkheid om aan te geven of dat alleen voor de vader of moeder gold. Dit was vooraf bewust gedaan, zodat het niet te ingewikkeld zou worden. Achteraf had er misschien meer informatie bij de vraag moeten staan, om verwarring hierover uit te sluiten. Ook waren vraag 11, *waarom denk je daar te gaan wonen*, en vraag 13, *waarom wil je wel of niet op Terschelling blijven*, ongeveer hetzelfde, toch hebben leerlingen verschillende antwoorden gegeven, wat bij het coderen soms lastig was omdat de leerlingen zichzelf soms tegenspraken.

Er is van tevoren niet goed gekeken of de vragen van de enquête goed zouden aansluiten bij de theorie, waardoor sommige vragen uiteindelijk voor niets zijn gesteld. De vraag over wat voor werk de leerlingen later willen doen is niet gebruikt in toetsen, deze vraag is dus voor niets gesteld.

Het was achteraf beter geweest om vooraf te coderen. Sommige data was niet bruikbaar omdat de jongeren de vraag anders hadden geïnterpreteerd, de vraag over vervolgopleiding is bijvoorbeeld niet bruikbaar omdat het moeilijk is om een onderscheid te maken of bijvoorbeeld om een hbo hotelschool of mbo hotelschool gaat. Er kan dus niets gezegd worden over het opleidingsniveau van de vervolgopleiding van de jongeren.

Het coderen van place attachment is subjectief gedaan, alles waaruit bleek dat de jongere een band met Terschelling had is gecodeerd als place attachment. Dit zou natuurlijk voor iedereen anders kunnen zijn. In dit onderzoek is ervoor gekozen omdat het hebben van een pony ook een band schept met Terschelling, anderen zouden dit niet als place attachment bestempelen. Dit zou invloed kunnen hebben op de resultaten.

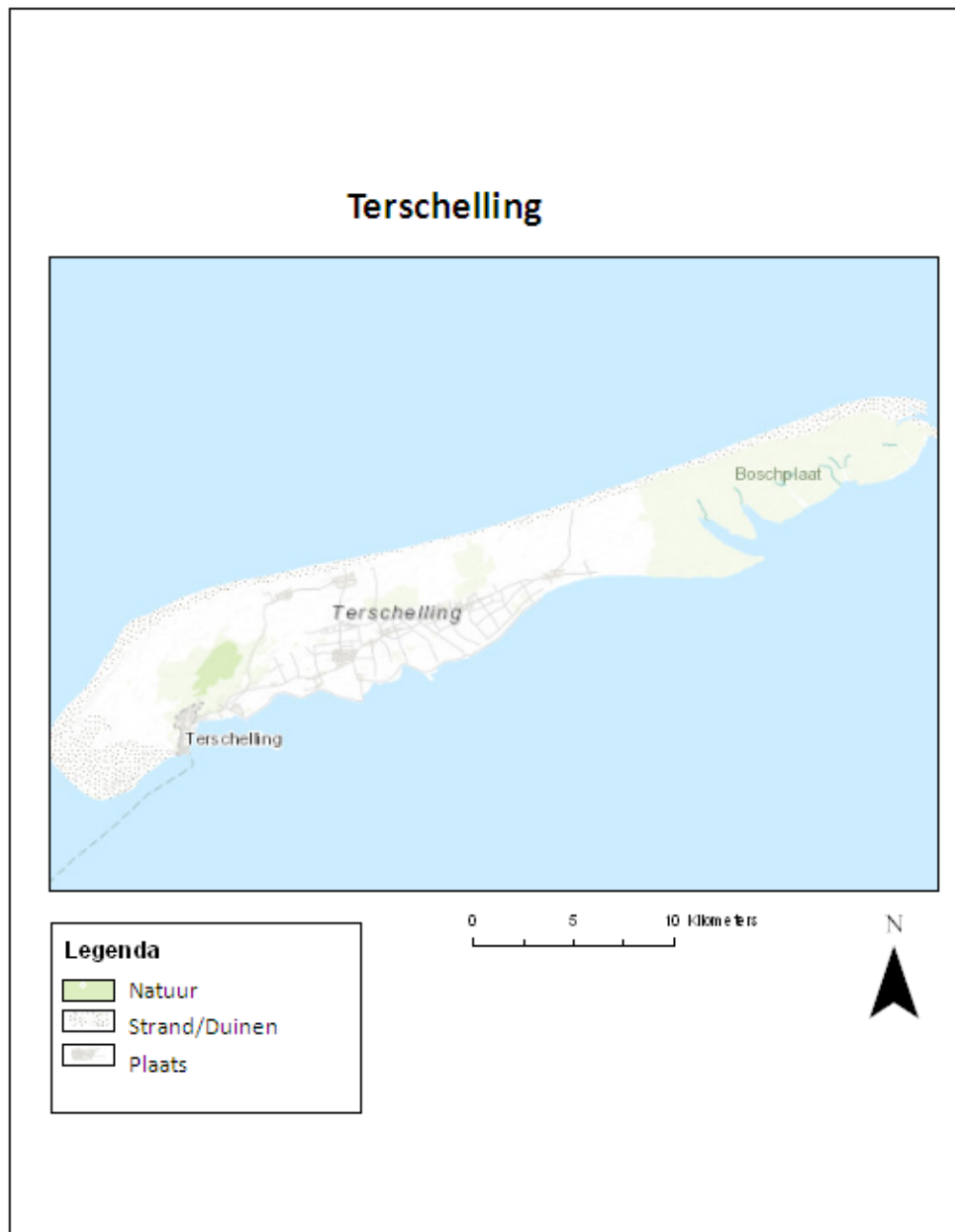
Literatuur

- Argent, N. & Walmsey, J. (2008) Rural youth migration trends in Australia. An overview of recent trends and two inland case studies. *Geographic research*. 46 (2) 139-152.
- Bjarnason, T. & Thorlindsson, T. (2006) Should I stay or should I go? Migration expectations among youth in Icelandic fishing and farming communities. *Journal of Rural Studies*. 22, 290–300
- CBS. (2011) *Gemeente op maat. Terschelling*. A-127 Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- Flowerdew, R. & Martin, D. (2005). *Methodes in human geography; a guide for students doing a research project*. 2e editie. Harlow, England: Pearson Education Limited
- Gibson, C. & Argent, N. (2008) Getting on, Getting up and Getting out. Broadening perspectives on rural youth migration. *Geographic research*. 46 (2) 135-138.
- Hoekstra, H. (2009) “Men meldt ons van Terschelling...” De verandering van de economisch geografische positie van Terschelling in de afgelopen 100 jaar. *Wetenschapswinkel Economie & Bedrijfskunde Groningen*.
- Holloway, L. & Hubbard, P. (2001). *People and Place*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Horst, S. van der (2012). Schoolboot. *Leeuwarder Courant*. 29-12-2012.
- Jauhiainen, J. (2009) Will the retiring baby boomers return to rural periphery? *Journal of Rural Studies*. 25, 25-34.
- Jones, G. (1995). Same people in the same places: Socio-Spatial identities and migration in youth. *Sociology*, 33:1
- Jorgensen, B. S. & Stedman, R. C. (2001). Sense of place as an attitude: lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of environmental psychology*, 21(3), 233-248.

- Junk, V. & Young, M. (1999) Retention of older in-migrants: role of family, friends, and community services. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 27. 267–292
- Knox, P.L. & S.A. Marston (2001). *Places and regions in global context*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall
- Koetsier, B. (2007) Midsland. Geraadpleegd op 28 februari 2013 via: <http://www.skylgenet.nl/eiland/midsland.php>.
- Lewicka, M. (2010). What makes neighbourhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 35-52
- Milligan, M. (1998) Interaction Past and Potential: The social construction of place attachment. Department of Sociology, University of California at Davis
- Muilu, T., Rusanen, J. (2003) Rural young people in regional development— the case of Finland in 1970–2000 *Journal of Rural Studies* 19 295–307
- Norušis, M.J. (2010). *PASW Statistics 18 Guide to data analysis*. 18e druk. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall
- Nunkoo, R., Smith, S. & Ramkinssoon, H. (2013) Residents' attitudes to tourism: a longitudinal study of 140 articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism* 21:1, 5-25.
- Rederij Doeksen (2013) Dienstregeling. Geraadpleegd op 2 maart 2013 via: <http://www.rederijdoeksen.nl/dienstregeling/35-dienstregeling?locale=nl>
- Riley, R. B. (1992). Attachment to the ordinary landscape. *Altman & S. M. Low, Place Attachment*. NY: Plenum Press, pp. 13-35.
- Rye, J. (2006) Rural youths' images of the rural. *Journal of Rural Studies*. 22, 409–421.
- Shucksmith, M. (2004) Young People and Social Exclusion in Rural Areas. *Sociologia Ruralis*. 44-1.

- Sijtsma, F., Daams M., Farjon, H. & Buijs, A. (2012) Deep feelings around a shallow coast. A spatial analysis of tourism jobs and the attractiveness of nature in the Dutch Wadden area. *Ocean & Coastal Management* 68, 138-148.
- Sijtsma, F., Werner, G. & Broersma, L. (2008) *Recreatie en toerisme in het Waddengebied; Toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden en hun effecten op economie, duurzaamheid en identiteit*. Analyse rapport 2008/05. Onbekend: Raad voor de Wadden.
- Skylgenet (2013) Midsland. Geraadpleegd op 13 juni 2013 via: <http://www.skylgenet.nl/>
- Statline (2013) Geraadpleegd op 13 juni 2013 via: <http://statline.cbs.nl/statweb/>
- Stockdale, A. (2002) Out migration from rural Scotland: The importance of family and social networks. *Sociologia Ruralis*. 42-1.
- Terluin, I., Slangen, L., Leeuwen, E. van, Oskam, A. & Gaaff, A. (2005) *Plattelandseconomie in Nederland. Een verkenning van definities, indicatoren, instituties en beleid*. Rapport 4-05-04. Den Haag: LEI.
- Thissen, F., Droogleever Fortuijn, J., Strijker, D. & Haartsen, T. (2010) Migration intentions of rural youth in the Westhoek, Flanders, Belgium and the Veenkoloniën, The Netherlands. *Journal of Rural Studies* 26, 428-436.

Bijlage 1 Kaart van Terschelling

Bron: Top10NL, ArcGIS

Datum: 7 juni 2013

Geef je antwoord in het kader of kleur de bolletjes.

Algemene vragen

1. Hoe oud ben je?
2. In welke klas zit je?
3. Ben je een jongen of een meisje? Jongen Meisje

Opleiding

4. Welk niveau doe je?
5. Ben je van plan de bovenbouw/vervolgopleiding te doen op de vaste wal?
 Nee Weet ik niet Ja, voor
6. Wil je dan in een kostgezin gaan wonen?
 Ja Weet ik nog niet Nee, dagelijks heen en weer reizen.
7. Welke opleiding wil je later gaan doen? *Schrijf de keuze op in het kader*
 Geen opleiding
- Weet ik nog niet
8. Waar wil je deze opleiding gaan doen?
 Weet ik nog niet

Toekomst

9. Wat voor werk wil je later gaan doen?
10. Waar denk je later te gaan wonen?
 Op Terschelling Weet ik niet Niet op Terschelling
11. Waarom?

Familie

12. Hoeveel generaties woont je familie op Terschelling? Weet ik niet
 Alleen Ouders Grootouders Ouders van grootouders Grootouders van grootouders Veel generaties, maar ik weet niet hoeveel
13. Schrijf op de achterkant van dit papier kort op waarom je wel/niet op Terschelling wil blijven?

Bijlage 3 Significantietabellen SPSS

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	41,979 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	51,116	2	,000
Linear-by-Linear Association	40,983	1	,000
N of Valid Cases	132		

Tabel 1. Tabel waarin de significantie wordt aangegeven.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,341 ^a	4	,001
Likelihood Ratio	19,057	4	,001
Linear-by-Linear Association	15,258	1	,000
N of Valid Cases	118		

Tabel 2. Tabel waarin de significantie wordt aangegeven.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig.
Pearson Chi-Square	2,484 ^a	2	,289
Likelihood Ratio	2,503	2	,286
Linear-by-Linear Association	1,831	1	,176
N of Valid Cases	131		

Tabel 3. Tabel waarin de significantie wordt aangegeven.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	,901 ^a	2	,637
Likelihood Ratio	,902	2	,637
Linear-by-Linear Association	,221	1	,638
N of Valid Cases	131		

Tabel 4. Tabel waarin de significantie wordt aangegeven.